

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Hyvinvointialueiden talous ja investoinnit

Pasi Leppänen

Sote-uudistus

Hyvinvointialueen talouden ohjaus

Hyvinvointialueen talousarvio

- Hyvinvointialueesta annetussa laissa säädetään **talousarviosta ja -suunnitelmasta**.
 - Aluevaltuusto hyväksyy hyvinvointialueelle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvion ja taloussuunnitelman kolmeksi tai useammaksi vuodeksi.
- Taloussuunnitelma on laadittava siten, että se on tasapainossa tai ylijäämäinen viimeistään toisen talousarviovuotta seuraavan vuoden päättyessä.
- Talousarviossa ja -suunnitelmassa rahoitustarvetta ei saa kattaa pitkäaikaisella lainalla.
 - Poikkeus lainanottovaltuus investointien rahoittamiseksi.

Hyvinvointialueen talousarvio

- Hyvinvointialueen talousarviossa ja -suunnitelmassa on **käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa** sekä **investointi- ja rahoitusosa**.
 - Investointiosasta on ilmentävä hyvinvointialueen investointien lisäksi hyvinvointialuekonsernin toiminnallisesti ja taloudellisesti merkittävimmät investoinnit ja sen on perustuttava hyväksytyyn investointisuunnitelmaan.

Hyvinvointialueen alijäämän kattamisvelvollisuus

- Hyvinvointialueiden alijäämän kattamisvelvollisuus on kuntia ja kuntayhtymiä tiukempi.
 - Hyvinvointialueen taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa **enintään kahden vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien**.
 - Tässä määräajassa tulee kattaa myös talousarvion laadintavuonna tai sen jälkeen kertynyt alijäämä.
 - Alijäämän kattamisvelvollisuuden taustalla on valtion rahoitus sekä se, että hyvinvointialueilla on kuntia vähemmän mahdollisuuksia taloutensa tasapainottamiseen.
 - Tilinpäätökseen kuuluvassa toimintakertomuksessa on esitettävä selvitys talouden tasapainotuksen toteutumisesta tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävydestä talouden tasapainottamiseksi.

Omaisuus- ja velkaerien siirrot hyvinvointialueelle

- Sairaanhoidopiirien ja erityishuoltopiirien kuntayhtymät siirtyvät hyvinvointialueille varoineen ja velkoineen.
- Kuntien ja muiden kuntayhtymien sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen käytössä oleva irtain omaisuus, sopimukset ja siirtyvän henkilöstön lomapalkkavelka siirtyvät hyvinvointialueille ilman korvausta.
- Hyvinvointialue vuokraa kunnilta niiden järjestämän toiminnan käytössä olleet ja omistukseen jäävät sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen toimitilat siirtymäajaksi (3 vuotta ja 1 vuoden optio).
 - Valtioneuvosto on antanut asetuksen kunnan ja hyvinvointialueen välisen siirtymäkauden vuokrasopimuksen vuokran määräytymisestä vuosina 2023–2026 (272/2022). Vuokra koostuu pääoma- ja ylläpitovuokrasta.

Omaisuus- ja velkaerien siirrot hyvinvointialueelle

- Uudistuksen omaisuusjärjestelyt toteutetaan ns. jakautumismallin mukaisesti.
- Omaisuus- ja velkaerien siirroilla oikaistaan hyvinvointialueen peruspääomaa, jolloin ne eivät ole tulosvaikutteisia.
 - Hyvinvointialue ei kirjaa siirtyviä omaisuuseriä tuotoiksi tai siirtyviä velkaeriä kuluiksi.
 - Hyvinvointialueen talouteen vaikuttavat omaisuus- ja velkaerien muutokset vuodesta 2023 alkaen.

Hyvinvointialueen kirjanpito ja tilinpäätös

- Laissa hyvinvointialueesta säädetään kirjanpidosta, tilinpäätöksestä ja tilinpäätöksen käsittelystä.
 - Hyvinvointialueesta annetun lain lisäksi noudatetaan kirjanpitolakia, tilikausi on kalenterivuosi.
 - Tilinpäätös sisältää toimintakertomuksen, talousarvion toteutumisvertailun, tilinpäätöslaskelmat ja liitetiedot.
 - Hyvinvointialueen tulee laatia myös konsernitilinpäätös.
- Kirjanpitolautakunnan hyvinvointialue- ja kuntajaosto antaa ohjeita ja lausuntoja kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä.

Hyvinvointialueiden talouden raportointi

- Automatisoitu taloustietojen raportointi Valtiokonttorille alkaa vuoden 2023 tiedoista.
 - Taloustietojen sisältö sekä raportointiaikataulu ovat parhaillaan lausuntokierroksella.
 - Asetusluonnoksen mukaan hyvinvointialueet raportoivat taloustietoja kuukausittain toisesta vuosineljänneksestä alkaen.
- (Raportointi vuosilta 2021 ja 2022 toteutetaan valtiovarainministeriön ja Tilastokeskuksen erillistiedonkeruina.)

Hyvinvointialueen arviointimenettely

- Hyvinvointialueen arviointimenettely voi käynnistyä talouteen tai palveluihin perustuen.
 - Valtiovarainministeriö voi käynnistää hyvinvointialueen arviointimenettelyn **taloudellisiin kriteereihin perustuen**.
 - Valtiovarainministeriö käynnistää arviointimenettelyn sosiaali- ja terveysministeriön aloitteesta, jos on osoittautunut, että hyvinvointialueen **kyky järjestää sosiaali- ja terveydenhuolto on ilmeisesti vaarantunut** muutoin kuin tilapäisesti.

Talouteen liittyvät arviointimenettelyn edellytykset

- Valtiovarainministeriö voi käynnistää hyvinvointialueen arviointimenettelyn, jos
 - 1) hyvinvointialue ei ole kattanut taseeseen kertynyttä alijäämää määräajassa,
 - 2) hyvinvointialueen konsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhde on alle 80 prosenttia kaksi tilikautta peräkkäin,
 - 3) konsernitilinpäätöksen laskennallinen lainanhoitokate on alle 0,8 kaksi tilikautta peräkkäin tai
 - 4) hyvinvointialueen lainanottovaltuutta on muutettu tai hyvinvointialueelle on myönnetty kaksi kertaa kolmen peräkkäisen tilikauden aikana lisärahoitusta.
- 1–3 kohdan edellytyksiä arvioidaan ensimmäisen kerran vuosien 2023 ja 2024 tilinpäätösten perusteella.

Palveluihin liittyvän arviointimenettelyn edellytykset

- Sosiaali- ja terveysministeriö voi tehdä aloitteen arviointimenettelyn käynnistämiseksi, jos hyvinvointialueen kyky järjestää sosiaali- ja terveydenhuolto on ilmeisesti vaarantunut vähintään kahtena kolmesta peräkkäisestä kalenterivuodesta THL:n asiantuntija-arvioiden tietoihin perustuen, huomioiden kaikkien hyvinvointialueiden suoriutuminen.
- Arviointiperusteina käytetään seuraavia:
 - sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertaisuus tai riittävyys on vaarantunut,
 - sosiaali- ja terveydenhuollon laatu ei turvaa asiakas- tai potilasturvallisuutta säännösten mukaisesti,
 - sosiaali- ja terveydenhuollon tarvekokoiset asukaskohtaiset kustannukset tai niiden kehitys vaarantavat sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertaisen ja riittävän saatavuuden,
 - hyvinvointialueella ei ole sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen edellyttämää henkilöstöä, osaamista, toimintakykyä, valmiutta tai omaa palvelutuotantoa tai
 - hyvinvointialueen kyky järjestää sosiaali- ja terveydenhuolto on muusta syystä vakavasti vaarantunut.

Hyvinvointialueen arviointimenettely

- Arviointimenettelyssä valtio ja hyvinvointialue arvioivat hyvinvointialueen taloudellisia sekä sosiaali- ja terveystalouden palvelujen ja pelastustoimen palvelujen järjestämiseen liittyviä edellytyksiä selvittää tehtävistään.
 - Arviointimenettelyä varten asetetaan arviointiryhmä, jonka jäsenet nimeävät ministeriöt ja hyvinvointialue.
 - Valtiovarainministeriö nimeää hyvinvointialuetta kuultuaan ryhmän puheenjohtajaksi hyvinvointialueelta ja ministeriöistä riippumattoman henkilön.
- Arviointiryhmä tekee ehdotuksen hyvinvointialueen talouden tervehdyttämiseksi sekä sosiaali- ja terveystalouden palvelujen ja pelastustoimen palvelujen järjestämisen edellytysten turvaamiseksi tarvittavista toimista.
- Hyvinvointialueen viranomaisen toimivaltaa rajoitetaan arviointimenettelyn käynnistyttyä (päätökset, joilla olisi merkittäviä pitkäaikaisia vaikutuksia).

Hyvinvointialueen arviointimenettely

- Aluevaltuuston on käsiteltävä arviointiryhmän toimenpideehdotukset ja saatettava niitä koskeva päätös valtiovarainministeriön tietoon mahdollisia jatkotoimenpiteitä varten.
 - Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat aluevaltuuston päätöksiä toimenpiteistä.
 - Toimintakertomuksessa on esitettävä selvitys toimenpiteiden toteutumisesta ja riittävydestä tilikaudella.
- Valtiovarainministeriö päättää arviointiryhmän toimenpideehdotusten ja aluevaltuuston päätösten perusteella hyvinvointialue- ja maakuntajakolaissa tarkoitetun aluejakoselvittäjän asettamisesta selvittämään hyvinvointialueen muuttamista.

Hyvinvointialueen investointien suunnittelu ja lainanottovaltuus

Hyvinvointialueiden investointien suunnittelun ja lainanottovaltuuden taustaa

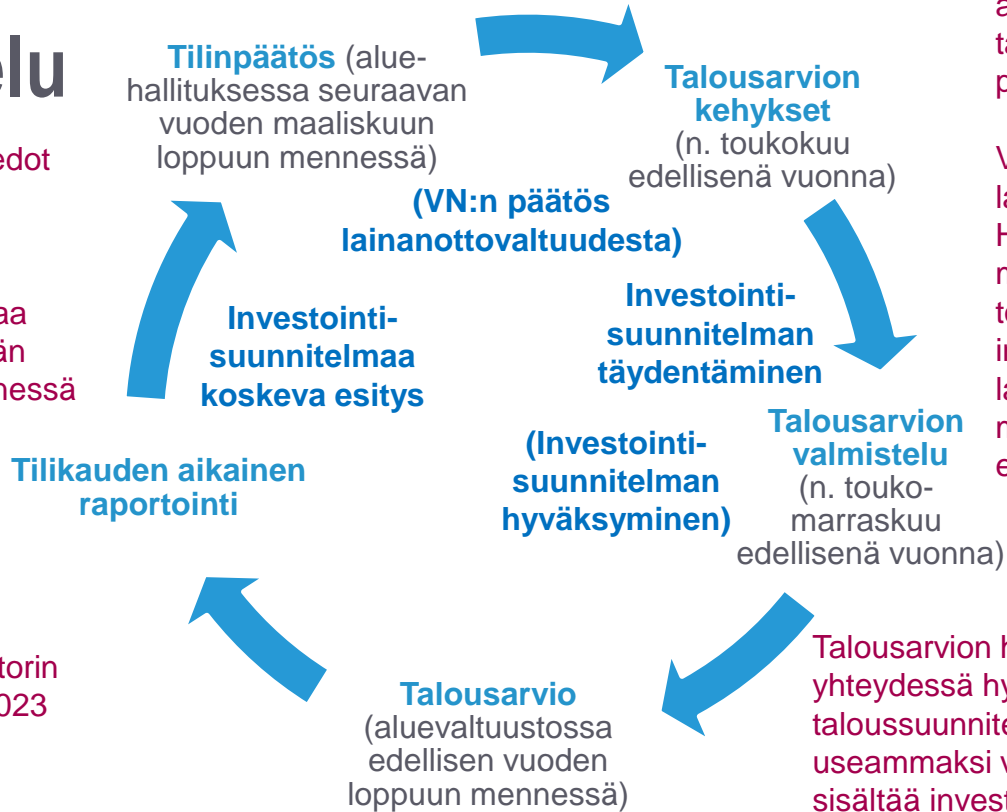
- Investoinnit vaikuttavat hyvinvointialueiden toteutuneisiin kustannuksiin suunnitelman mukaisina poistoina ja ne tulevat siten huomioiduksi hyvinvointialueiden rahoituksessa.
- Investointeja voidaan rahoittaa tulo-rahoituksella, kertyneillä rahavaroilla sekä lainanottovaltuuden mukaisesti pitkäaikaisella lainalla.
 - Lainanottovaltuus määrittää laskennallisesti lainanhoitokykyyn perustuen.
 - Päätös lainanottovaltuudesta perustuu julkisen talouden suunnitelmaan ja mahdollisuuteen nostaa lainaa enintään enimmäismäärään.
- Investointien ohjauksen ja lainanottovaltuuden rajoittamisen taustalla on valtion rahoitusvastuu.

Investointien suunnittelu

Tilinpäätös sisältää tiedot investoinneista ja lainamäärästä.

Investointisuunnitelmaa koskeva esitys tehdään vuoden loppuun mennessä (seuraavaa tilikautta seuraaville vuosille).

Tilikauden aikaisen raportoinnin tiedot toimitetaan Valtiokonttorin palveluun vuodesta 2023 alkaen.

Hyvinvointialue voi laskea itse arvion lainanottovaltuudesta talousarvion laadinnan pohjaksi.

Valtioneuvosto päättää lainanottovaltuudesta keväällä. Hyvinvointialueella on mahdollisuus täydentää toimittamaansa investointisuunnitelmaa, koska lainanottovaltuuden tarkka määrä ei ole ollut tiedossa esitystä laadittaessa.

Talousarvion hyväksymisen yhteydessä hyväksytään myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi. Talousarvio sisältää investointiosan, jonka tulee noudattaa hyväksyttyä investointisuunnitelmaa.

Esitykset investointisuunnitelmista

- Kukin hyvinvointialue laatii vuosittain esityksen seuraavan neljän tilikauden aikana aloitettavista investoinneista
 - esitys tarkentuu vuosittain, ohjeellinen myöhempien vuosien osalta
 - esityksessä mukana investoinnit ja niiden rahoitus, investointeja vastaavat sopimukset sekä esimerkiksi kiinteistöjen suunnitellut luovutukset
 - esitettävä erikseen sosiaali- ja terveydenhuollosta sekä pelastustoimesta.
- Yhteistyösopimuksissa on arvioitava kunkin hyvinvointialueen investointisuunnitelmien merkitys muiden hyvinvointialueiden olemassa olevaan ja suunniteltuun tuotantorakenteeseen.
- Esitykset toimitetaan ministeriöille vuoden loppuun mennessä.

Hyvinvointialueiden lainanottovaltuus

- Valtioneuvosto vahvistaa jokaiselle hyvinvointialueelle vuosittain valtuuden pitkäaikaisen lainan ottamiselle.
 - Lainanottovaltuus määritellään laskennallisesti sen mukaan, millaisesta lainamäärästä hyvinvointialue selviäisi normaalin rahoituksensa puitteissa.
 - Valtuuden perusteena on lainanhoitokyvyn mukaan määritelty lainojen enimmäismäärä.
 - Tehtyjen ja päätettyjen investointien rahoitukseen otetut ja otettavat lainat pienentävät valtuutta.
- Investointisuunnitelma ei saa olla ristiriidassa lainanottovaltuuden kanssa, ja vain hyväksyttyyn suunnitelmaan pohjautuvia investointeja saa toteuttaa.

Lainanottovaltuuteen liittyvät käsitteet

- **Lainanhoitokyky** kuvaa tulorahoituksen riittävyttä lainan hoitoon.
 - Lainanhoitokykyä mitataan lainanhoitokate-tunnusluvulla.
- **Lainojen enimmäismäärä** lasketaan lainanhoitokatteen tavoitearvon perusteella.
 - Lainanhoitokatteen arvon tulee olla yksi, kun keskimääräiseksi laina-ajaksi oletetaan 10 vuotta.
- **Lainanottovaltuuden** määrittelyn pohjaksi lasketaan vuoden alun ennakoitun lainamäärän ja lainojen enimmäismäärän erotus.
 - Ennakoitu lainamäärä lasketaan edellisen tilinpäätöksen, aiemman lainanottovaltuuden ja lainojen lyhennysten määrän perusteella (esim. tilinpäätös 31.12.2023 + valtuus 2024 – talousarvion mukaiset lyhennykset 2024 = ennakoitu lainamäärä 1.1.2025).

Nostoja lainanottovaltuudesta

Lainanottovaltuus perustuu kykyyn selviytyä lainojen hoidosta

Hyvinvointialueen enimmäislainamäärä lasketaan tulorahoitusta kuvaavan vuosikatteen perusteella. Lainanottovaltuus saadaan, kun enimmäislainamäärästä vähennetään olemassa oleva lainamäärä.

Lainanottovaltuutta voi käyttää usean tilikauden aikana

Lainanottovaltuus määritellään vuosittain. Hyvinvointialue voi kuitenkin käyttää lainanottovaltuutta useana vuotena, jos se toteuttaa investoinnin usean vuoden aikana.

Laskennallisesti määriteltyä lainanottovaltuutta voidaan muuttaa

Valtioneuvosto voi muuttaa lainanottovaltuutta, jos hyvinvointialueen investointitarve on välttämätön laissa säädettyjen palvelujen turvaamiseksi.

Lainanottovaltuus koskee vain uusia lainoja

Hyvinvointialueiden lainanottovaltuus koskee vain hyvinvointialueiden ottamia uusia lainoja, ei kuntayhtymiltä hyvinvointialueille siirtyviä olemassa olevia lainoja tai niiden uusimista.

Lainanottovaltuuden muuttaminen

- Valtioneuvosto **muuttaa lainanottovaltuutta**, jos hyvinvointialueen investointitarve on välttämätön laissa säädettyjen palvelujen turvaamiseksi ja tuottamiseksi.
 - Lainanottovaltuuden muuttaminen koskee investointeja, joihin ei voitu varautua investointisuunnitelmassa, eikä voida rahoittaa hyväksytyt lainanottovaltuuden puitteissa tai muilla tavoin.
- Muuttamisesta päätetään hyvinvointialueen hakemukseen perustuen tai ministeriöiden aloitteesta.
 - Päätöksen valmistelua varten nimitetään valmisteluryhmä, jossa ovat edustettuina ko. ministeriöt ja hyvinvointialue.
- Lainanottovaltuuden muuttaminen johtaa hyvinvointialueen lainanhoitokykyä suurempaan lainamäärään.
 - Tämän vuoksi se on yksi hyvinvointialueen arviointimenettelyn käynnistämisen kriteereistä.

Hyvinvointialueen ensimmäinen lainanottovaltuus ja investointisuunnitelma

- Lainanottovaltuus vuodelle 2023 määritellään hyvinvointialueelle siirtyvien sairaanhoitopiirien ja erityshuoltopiirien kuntayhtymien vuoden 2021 tilinpäätöksen tietojen ja vuoden 2022 talousarvion tietojen perusteella.
- Hyvinvointialueen ja HUS-yhtymän on toimitettava ensimmäistä investointisuunnitelmaa koskeva esitys ministeriöille viimeistään 1.10.2022.
 - Ensimmäinen investointisuunnitelma koskee tilikausia 2023–2026.
- Ministeriöiden on päätettävä investointisuunnitelmaa koskevan esityksen hyväksymisestä tai hyväksymättä jättämisestä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä ja pelastustoimen järjestämisestä annettujen lakien mukaisesti viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2022.
 - Ministeriöiden hyväksyminen tarvitaan käytännössä hyvissä ajoin esimerkiksi marraskuussa, jotta hyvinvointialueet voivat hyväksyä talousarvion.

Kiitos

Sote-uudistus